

Környezetvédelmi tanácskozások Brüsszelben (EEB, 2006. szeptember 21-23.)

Szeptember 21–23-án az Európai Környezetvédelmi Iroda (EEB) három különböző tanácskozást tartott Brüsszelben: szemináriumot a környezetvédelmi államháztartási reformról, vitanapot az EU vezető környezetpolitikai szerepéről a világban, és megrendezte éves közgyűlését is. A Levegő Munkacsoport képviselőjében *Kiss Károly* és *Lukács András* volt jelen.

Szeminárium a környezetvédelmi államháztartási reformról

Az erről a témáról folytatott szemináriumok 2001-ben kezdődtek, és évente két alkalommal folytatódtak. Kezdetben minden résztvevő civil szervezet beszámolt arról, hogy országában milyen előrehaladás történik e téren. Később a téma kibővült a *környezeti káros támogatásokkal*. Koordinátora rendszeresen tudósított azokról az uniós háttéreményekről, melyek a téma szempontjából fontosak voltak. Féligéven azonban az ügy ellanyhult, a környezetvédelmi adóreformot még nem működtető országokban az ellenállás leküzdhetetlennek tűnt, az egyes civil szervezetek képviselői nagyrészt kicserélődtek, a koordinátor státusza megszűnt, és legutóbb már arról volt szó, hogy milyen témára váltsunk át. *John Hontelez*, az EEB főtitkára egy 29 oldalas, részletesen kidolgozott energiátémájú előkészítő anyaggal jött elő, mely az EU energiapolitikájának minden vonatkozására kiterjed.

Ez a váltás nem látszik megalapozottnak, hiszen az Európai Éghajlati Akcióhálózat (CAN-Europe), a Greenpeace, a WWF és a Föld Barátai már mind jelentős múlttal és jelennel rendelkeznek e téren. Talán annak inkább értelme lenne, hogy e csoport, mely az elmúlt öt év alatt mégis csak bedolgozta magát a zöld államháztartási reform témájába, annak egy bizonyos, az energiaszektorttal összefüggő kérdését folytassa (pl. az energiaadóztatást).

Ami viszont már mindenképpen hiba: nem fog készülni értékelés az eddig végzett munkáról, az eredményekről, a sikertelenségről és annak okairól, az akadályokról. Pedig erre szükség lenne, hiszen riasztó kérdések várnak megválaszolásra. Például Európa egyre veszít versenyképességéből annak tulajdoníthatóan, hogy a világpiacon versenyképességben a bérek játsszák a fő szerepet, mellettük minden más tényező és költség eltörlül: a k+f tartalom, az infrastruktúra-ellátottság és a technológiai színvonal is. Ezért tehát egy olyan javaslatnak, mely csökkentené a munkaerő költségeit – és közben megőrzi a költségvetési bevételeket –, kiemelkedő jelentőségűnek kellene lennie. Mégis, miért nem harapnak rá? A krónikus költségvetési hiányok sem adnak magyarázatot erre a fejlett országokban, hiszen a javaslat alapelve az említett költségvetési bevételsemlegesség. Szóval kár, hogy nem összegezzük az elmúlt évek tapasztalatait, és főleg nem próbáljuk meg feltárni a zöld államháztartási reform akadályait.

Manfred Rosenstock, az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóságának munkatársa beszámolt arról, hogyan halad a „Piaci eszközök a környezetpolitikában” (*Market based instruments in environmental policy*) című Zöld Könyv kidolgozása. Az állami támogatásokra vonatkozó útmutató (*State Aid Guidelines*) érvényessége pedig a jövő év végén lejár, és mivel több vonatkozásban is környezetellenes, részt kell venni a megújításában. Az OECD júniusban kiadott egy anyagot a fenntartható fejlődésről: ez tartalmazza a környezetvédelmi

adóreformot és támogatási reformot is. Ugyancsak most jelent meg az OECD kiadványa a környezetvédelmi adózásról.

Az EEB is tagja a Európai Unió Magas Szintű Csoportnak (*High Level Group*), pontosabban az energiakérdésekkel és a környezetvédelemmel foglalkozó alcsoportjainak. (A testületet azért hozták létre, mert az EU-nak nincs közvetlen jogi kompetenciája a gazdasági növekedés és versenyképesség kérdéseiben. Az energia-albizottság tagjai az energiaszektor szakmai szövetségei, a nagy energiafelhasználók, 4 európai biztos, 4 miniszter, fogyasztói és környezetvédő szervezetek.)

Kívánatos-e, hogy az Európai Unió megerősítse vezető szerepét a környezetvédelemben? (az EEB éves konferenciája)

Nick Mabey 3. generációs környezetvédelme

A konferencia bevezető előadását *Nick Mabey*, egy öntudatos, magabiztos fiatal blairista politikus tartotta, aki korábban a kormány stratégiai tervező csoportjában dolgozott, és *E3G* (Harmadik Generációs Környezetvédelem – *Third Generation Environmentalism*) nevű mostani szervezetét szerényen agytrösztnek (*think thank*) nevezi. Előadásának címe: „Egy globalizált világban Európa további jólétéhez a fenntartható fejlődés vezetőjének kell lennie” (*In a globalised world Europe’s continued prosperity requires leadership on Sustainable Development*).

Mint ahogy a Blair-Giddens-féle 3. út lényege az, hogy a szociáldemokrácia ne csak az újraelosztásban jeleskedjen, hanem a javak megteremtésében is, és a gazdaság legyen versenyképes, Mabey a 3. generációs környezetpolitika alatt is valami hasonlót ért: a blairi koncepció alkalmazását. Nevezetesen: a fenntartható fejlődés (FF) eléréséhez az európai gazdaság versenyképességének fokozásán és a hatékonyság erőteljes javításán át vezet az út (elfelejtve vagy eltagadva, hogy ahhoz a fogyasztás mérséklésére, az életmód és a fogyasztási szerkezet, az értékek megváltoztatására is szükség van). Európa le kell vesse féltékenységét, vissza kell nyerje önbizalmát és agresszivitását, és a világ legversenyképesebb, vezető gazdasági egységévé kell váljon. (Lásd a lisszaboni stratégiát!)

Első hallásra ez ugyancsak kiábrándító szöveg; és a szakállas hatékonyság-elégségesség (*efficiency-sufficienc*)y alapkritériumnak sem felel meg. (Azaz: nem elég csak a hatékonyságot növelni, a mértékeket is figyelembe kell venni.) Ugyanakkor mégis van benne valami elgondolkoztató. Ez pedig a megvalósulás esélye. Arról ugyanis azt hiszem, szíve mélyén már mindegyikünk lemondott, hogy a FF a környezetvédők szája íze szerint valósuljon meg (a hatékonyság növekedése és fogyasztás-csökkenés, az életmód, értékek stb. megváltozása révén).

Nézzük meg részletesebben, milyen alapokon nyugszik és milyen eredménnyel kecsegtet ez a 3. generációs környezetpolitika. Mabey kifejti, hogy

1. A 60–70 dolláros olajár és a fokozódó éghajlatváltozás mellett oly mértékű hatékonyságjavulásra van szükség, hogy a hatékonyság és a környezetvédelem korábbi szembeállítására értelmét veszítette. [Volt ilyen egyáltalán? Ha volt is, az nem a környezetvédők részéről történt.]

2. A környezeti javak és erőforrások felhasználásának korlátja oly nagy mértékben jelentkezik, hogy ma már a geopolitikának, a gazdaságpolitikának és a biztonságpolitikának is a környezeti és erőforrás-korlát a kiindulópontja.
3. Az éghajlatváltozás és az arra adandó válasz ma már a legtöbb országban „kemény” biztonsági kérdéssé vált.
4. Az olcsó természeti erőforrások korszakának vége van, és a „szén-megszorítás” (*carbon constraint* – vagyis a széntartalmú energiahordozók felhasználásának korlátozása) egyre súlyosabb realitássá válik.

Ezek a feltételek arra kényszerítik Európát, hogy felhagyjon a jelenlegi defenzív, reaktív, rövidtávú és kirekesztő* jellegű politizálással. Ezek helyett együttműködésre, megelőzésre és ember-központú megoldásokra van szükség. A migrációs politikában nem falak építése a megoldás, a humanitárius problémákra nem a gyorssegély, az erőforrások biztosítására pedig nem a diplomáciai háttéralkuk, hanem a nyílt nemzetközi piacok jelentik a megoldást.

Az új megoldások radikálisan növelik majd az erőforrás-hatékonyságot. Például az európai személygépkocsi-hatékonysági politika 2003 óta a GDP évi 0,5%-ával egyenlő megtakarítást hozott (az üzemanyag-megtakarítás révén); ez a lisszaboni agenda bármely intézkedésénél jelentősebb. Az EU költségvetésének 2008. évi valószínű módosítása azzal az eredménnyel kecsegtethet, hogy a mezőgazdasági támogatások egy részét átirányítják az éghajlatváltozás és az energiahatékonyság területére. A szolgáltatások, hálózatok és erőforrás-felhasználó szektorok „agresszív liberalizálása” Mabey szerint szintén jelentős hatékonyság-növekedéssel jár. (Bár igaz, hozzáteszi, hogy a kellő garanciák beépítése mellett.)

Beszédének nagy részében Mabey azt bizonygatja, hogy Európa képes erre a megújulásra, mert megvannak hozzá mind az intézményi keretei, mind a gazdasági potenciálja. Néhány fontosabb érv:

- Jelentősek az elmélyülő egységes piac adta lehetőségek,
- Európának hatékony szabályozási rendszere van,
- dinamikus városi gazdasági hálózatot alkotnak,
- Európa hagyománnyal bír és vezető szerepet játszik a közcélú gazdaság (*public purpose economy*, vagyis az állami szektor) irányításában és a gazdasági jólétet alátámasztó közjavak fejlesztésében:
 - egészségügy, nyugdíjak, társadalombiztosítás, oktatás, kutatás,
 - a kibocsátás kereskedelem kifejlesztése az éghajlatváltozás elleni harcban,
 - a köz- és magánszféra együttműködése (*public-private partnership*)
 - a szegénység és instabilitás elleni harc Európán kívül,
- a nemzedékek közötti feszültségek megoldására Európának a legjobbak az esélyei (a környezet, előregeedés, munkahelyek, nyugdíjak vonatkozásában),
- előnyei vannak a társadalmi igazságosság és mobilitás területén,
- az EU évente kétszer akkora mennyiséggel növeli a globális vásárlóerőt, mint Kína, és még 20 éven át nagyobb piacot fog jelenteni; ezáltal még legalább két évtizeden át a globális gazdaság meghatározó tényezője marad.

Ez az elemzés legnagyobb részt tehát arról szól, hogy bebizonyítsa: Európának igen jók az esélyei versenyképességének növelésére, s ezáltal prosperitásának fokozására. A

* A szerző itt olyan megoldásokra gondol, melyek diszkriminatívak a szegény országokkal szemben.

fenntarthatóság ennek farvizén, mintegy melléktermékeként alakul ki, s Európának abban is vezető szerepet kell játszania.

Arra már rámutattunk, hogy a korlátos erőforrások által kikényszerített hatékonyságjavulás önmagában nem lesz elegendő ahhoz, hogy csökkenjen az összes energia- és erőforrás-felhasználás. Ez mérsékelheti az emelkedő trendvonalat, de meg nem fordíthatja. Az egy főre jutó CO₂-kibocsátással szemléltetve: az EU 15-ök átlaga 8,3 tonna, a világot átlag 3,8 tonna, s az ökoszisztémák eltartóképességét figyelembe véve azt 1,5 tonnára kellene csökkenteni. Ez a többszörös csökkentés aligha érhető el csupán a hatékonyságjavulással.

Van azonban egy másik dolog is, amin fennakad az ember: Mabey gondolkodásának középpontjában a jólét, a prosperitás fokozása áll, s ettől teszi függővé a fenntarthatóság felé haladást és Európa vezető szerepét. Elég bizarr dolog ez, hiszen Nyugat-Európában általában 40-60 USA dollár közötti az egy főre jutó napi rendelkezésre álló személyes jövedelem, miközben jól tudjuk, hogy Földünkön 2 milliárd embernek kevesebb mint napi 2 dollárból kell megélnie. Ez bizony égbekiáltó, még akkor is, ha vásárlóerő-paritáson számolva ezek a különbségek a felére csökkennek. Az embernek *Alan Durning* könyvcíme jut az eszébe: *How much is enough?* (Mennyi az elég?), melyben a fogyasztói társadalmak kielégíthetetlen fogyasztási éhségét dokumentálja. Nehezen tudom elképzelni, hogy a világ leggazdagabb térsége úgy válhasson a FF élharcosává és nemzetközi irányítójává, hogy gazdagságát rögeszmésen még tovább akarja fokozni. Az előadó javaslatai között azért vannak figyelemre méltóak is, például a közlekedési dugókat nem új utak építésével kell felszámolni, hanem a meglévők fizetővé tételével; az energiahatékonyságot kell növelni, nem pedig új erőműveket építeni; új gátak helyett hatékony vízhasználatot kell megvalósítani; európai innovációs hálózatokra és vállalkozói összefogásra van szükség, nem új ipari óriásokra.

A finn miniszter újgenerációs környezetpolitikája

Jan-Erik Enestam finn környezetvédelmi miniszter¹ beszédében már megtaláljuk mindazt, amit Mabey-nál hiányoltunk. Az energia- és erőforrás hatékonyságot ő is kulcsfontosságúnak tartja, annyira, hogy az ökohatékonyság szerinte a második ipari forradalom. De hangsúlyozza, hogy az erőforrások iránti keresletet is csökkenteni kell, és belül kell maradnunk az ökoszisztémák eltartó képességén. Mindehhez pedig életmódunk, mindennapi szokásaink megváltoztatására van szükség, azaz fenntartható életstílusra.

Enestam két konkrét javaslatot fejt ki. Az egyik: hogyan tegyük környezetbaráttá a termékeket. A szokásos életciklus-vizsgálaton kívül szerinte arra is szükség van, hogy az érdekeltek párbeszédet folytassanak a termelési lánc teljes hosszában.

Másik javaslata a valószínű közeljövőre vonatkozik: a széndioxid-kibocsátási jogok állampolgárok közötti kereskedelmére. Egy napon majd mindnyájunknak lesz meghatározott karbon-kvótája és olyan kártyája, mely rögzíti vásárlásaink karbon-tartalmát. Ezért például ha valaki külföldön akarja majd tölteni a szabadságát és repülővel utazik, bizonyára kibocsátási jogokat kell vásárolnia olyan-valakitől, aki otthon marad és napelemes fűtőrendszert használ, azaz vannak megtakarított karbon-pontjai.

Említésre méltó Enestam egy másik elképzelése is. Nevezetesen, hogy Európa számára a világgazdasági versenyképesség megtartásában csak egy járható út van: az energia- és

¹ Jan-Erik Enestam impozáns személyiség, a kisebbségi svéd pártjának vezető politikusa, mindenese. Korábban belügyminiszter és hadügyminiszter volt.

erőforrás-hatékonyság oly mértékű javítása, mely ellensúlyozza a magas európai bérköltségeket és jóléti kiadásokat. Ez azt hiszem, illúzió; mert az energia- és erőforrás-hatékonyságot a világpiac minden szereplőjétől egyformán kikényszeríti, és így megmarad Európa jelentős hátránya a bérköltségekben. (De ne felejtsük el a Mabey által felsorolt európai előnyöket!)

Az EU 6. Környezetvédelmi Akcióprogramjáról folytatott vita már nem volt annyira érdekes. *Mogens Peter Carl*, a Környezetvédelmi Főigazgatóság vezetőjének motyogását alig lehetett érteni, a koppenhágai székhelyű Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) főigazgatója unalmas szakmai zsargonokat ismételt szépelgően, de a brit IEEP (Institute for European Environmental Policy, Európai Környezetpolitikai Intézet) igazgatója, vagy egy finn Európai Parlamenti képviselő sem mondott különösebben említésre méltót. A fenntartható fogyasztásban nem történik előrehaladás, és jobb szabályozásra lenne szükség-

A Környezetvédelmi Főigazgatóság vezetője végül is azt mondta el, hogy a környezetpolitika Európában főirányú (*mainstream*) politika lett, és úgy tűnik, a fogyasztói társadalom hajlandó áldozatot vállalni a környezetért. Javulás történt a víz- és a levegőminőség terén (az utóbbi szerinte konkrétan a kipufogógázokból származó részecskék koncentrációja tekintetében következett be). A klímapolitika terén – mint közismert – az EU bevezette a kibocsátási jogok piacát. Sajnos, az erőforrás-felhasználás tovább nő.

A Mit várnak a tagországok az EU környezetpolitikájától című panel-vitán nagyágyúk vonultak fel. Részt vett benne *Sztavrosz Dimasz* környezetvédelmi biztos, a finn, a dán, a belga és a lengyel környezetvédelmi miniszter, államtitkárok és főtisztviselők az észt, a holland, a német minisztériumokból. (Ez jól érzékelteti az EEB, és különösen John Hontelez súlyát az európai környezetpolitika alakításában.)

Connie Hedegaard dán miniszter² elmondta, hogy a dánok 80%-a a környezeti problémák közös megoldásának felkarolását várja az EU-tól, és ez magasabb arány, mint a terrorizmussal szembeni közös cselekvés igénye. A dán környezetvédelmi törvénykezés 70%-ban megegyezik az Unióéval, és a 180 direktíva 99%-át már megvalósították, illetve elfogadják. Tehát egy környezettudatos ország példáján is jól szemléltethető, hogy milyen nagyok az elvárások az EU vezető szerepe iránt a környezetpolitikában. Arra szólította fel az EU-t, hogy ne lazítsa a szabályozást, ne enyhítse a szorítást a vegyianyag-politikán (a REACH-en), és tűzze ki célul a GDP növekedési és a kritikus környezeti erőforrások felhasználási ütemének a szétválasztását (*decoupling*). Egyéb javaslatai: a klímapolitikát integrálni kell az energiapolitikába, új európai közlekedési politikára van szükség, a légi közlekedés szabályozásában az EU-nak az élre kell állnia, a közgazdasági eszközök mellett az adminisztratívakra, a répa mellett a botra is szükség van.

Bruno Tobback belga miniszter³ már jóval mérsékeltebb volt. Kijelentette, hogy egy nyitott, kis ország, mint Belgium, nem járhat az élvonalban, mert azt gazdasága sínyli meg,⁴ de mindenképpen támogatja, ha a Bizottság nagyra törő célokat tűz ki. Az előbb említett okok

² Harcias, dinamikus fiatal nő, korábban a dán tv egyik legismertebb vitavezetője volt; ilyen offenzív környezetvédelmi miniszterekre lenne szükség más országokban is.

³ Egy szuperintelligens fiatalember.

⁴ Ez egy sokat vitatott téma. Álláspontunk szerint rövid távon a szigorúbb környezetpolitika valóban okozhat versenyképességi problémákat, de közép- és hosszútávon éppen hogy a versenyképességet növeli (egy sikeres alkalmazkodást követően).

miatt a Bizottságnak kell az élen haladnia. Rámutatott a célok és eszközök inkohereciájára: a többnyire helyes közösségi célok megvalósítását az eszközök nem segítik elő. Végül a környezetvédelmi célok integrálásának fontosságát hangsúlyozta a gazdasági és ágazati politikákba.

Jan Szyszko lengyel környezetvédelmi miniszter azt emelte ki, hogy neki egyformán kell védenie a környezetet és pozícióját is (ugyanis pár órával korábban bomlott fel a lengyel kormánykoalíció).

A *holland* államtitkár kijelentette, hogy ami jó az EU-nak, az jó Hollandiának is, és fordítva. Kifogásolta, hogy az EU nem elég határozott és erőteljes a közös környezetpolitikai célok végrehajtásánál.

Sztavrosz Dimasz úgy ítélte meg, hogy miközben a hazai teendők körében eltérnek az elképzelések, a globális feladatokban (éghajlatváltozás, biológiai sokféleség) konszenzus alakult ki – és ez így van jól. Kína és India az USA-tól teszi függővé, hogy 2012 után részt vesz-e a klímapolitikában. Ha Amerika nem mozdul, ők sem fognak. Reménykeltő, hogy az EU-ban alkalmazott szennyezési jogok piaca lehet a klímapolitika fő eszköze világszerte.

Egyetértett azzal, hogy az ökohatékonyságot, a környezeti célok integrálását, valamint a célok és eszközök összhangjának jobb megteremtését kell a középpontba állítani. Az észti államtitkár beszámolójának azon pontját, hogy az észti környezetvédelmi minisztérium állományát 42-ről 61-ra emelték úgy kommentálta, hogy „és még azt mondják, hogy a környezetvédelem nem teremt munkahelyeket!”.

Az EEB éves közgyűlése (AGM)

A Közgyűlés megvitatta a 2007-es munkatervet, amely a környezetvédelem szinte minden területét lefedi. Ami kimaradt belőle: a városi környezet, az EU költségvetési perspektívái, a turizmus és a transzatlanti dialógus. (Az EEB tevékenységéről angolul – és részben franciául – a www.eeb.org honlapon lehet bővebben tájékozódni.)

A vita során elhangzott fontosabb észrevételek

Csökkentették az EU költségvetését, és ettől az EEB is szenved. A mezőgazdasági támogatások ügyét valószínűleg már 2007 vagy 2008 folyamán tárgyalni fogják. A Bizottság késleltetni fogja a Natura 2000 finanszírozását, s addig az a kormányokra vár.

A REACH terén a környezetvédő szervezetek és fogyasztói érdekképviselések nagy nyomást gyakorolnak a bizottságra. Úgy tűnik, hogy a Parlament is támogatja őket. Ha megjelenik egy helyettesítő anyag, akkor a veszélyes vegyi anyagot ki kell vonni a forgalomból. (Addig viszont forgalomban marad.)

Vita folyik az étetésről: jelenleg azt az újrahasznosítás kategóriájába sorolják, de helyesebb lenne a hulladékgazdálkodási prioritási sorrend végére tenni, a lerakással egy szintre.

A Tanács júniusban elfogadta az FF-stratégiát az osztrák elnökség alatt: egy dokumentumban, referenciák és csatolmányok nélkül, hogy az állampolgárok számára is olvasható legyen (ne

csak a jogászoknak). Ez tartalmazta a környezetvédelmi költségvetési, adó- és támogatási reformot (nem újonnan, hanem megerősítve).

A klímapolitika ügyében most a bioüzemanyagok az egyik központi kérdés. Az EEB ezt erősen támogatja, habár megvan az a kockázata, hogy a fejlődő országok is bioüzemanyagokat fognak gyártani a motorizált országok piacaira, s ezzel csökkentik saját élelmiszer-termelésüket.

A biodiverzitásra 2020-ig határoztak meg célokat, tekintettel a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásra. Az ellenőrzések 2010-től kezdődnek.

A környezeti jogok terén vegyes a helyzet: nem sikerült elérni, hogy az állampolgár – ha környezeti kárt szenvedett az EU valamely intézménye tevékenysége következtében – közvetlenül az Európai Bírósághoz fordulhasson.

Most már mindenki elismeri, hogy a közlekedés igen nagy probléma, de a Bizottság ennek ellenére nem kíván a témával keresetkorlátozási jelleggel foglalkozni. Ezért kapnak egyre nagyobb hangsúlyt a bioüzemanyagok. Ez esetben viszont a probléma megoldása a Bizottságról átcsúszott a gépkocsigyártókra.

Sok európai városban probléma van a részecskeszennyezéssel (PM), mert a németek és a hollandok fellazították a közös követelményeket.

A LIFE+ program fedezetet ad a Bizottság mindenféle környezetvédelmi tevékenységére; ebből finanszírozzák az EEB-t is. 80%-a visszakerül a tagországokba.

Törekvés van arra, hogy a higanyt teljesen kiiktassák az ipari folyamatokból.

A High Level Group a klímaváltozás, az energiabiztonság és a versenyképesség kérdését egymás összefüggésében tárgyalja.

A vízvédelmi keretdirektíva célja az, hogy a vízfogyasztás ára tükrözze a vízszolgáltatás reális költségeit.

Jövőre 50 éves lesz az EEB.

Egyéb információk, benyomások

- *Søren Dyck-Madsentől*, a Dán Ökológia Tanács nevű civil szervezet vezetőjétől – mint mindig – most is érdekes dolgokat hallottam. Dániában gyakorlatilag nincs munkanélküliség. Ezt a munkaerőpiac teljes liberalizációjával érték el: nincs kollektív szerződés, bárkit, bármikor el lehet küldeni. A munkáltatók szabad kezet kaptak, hogy a legmegfelelőbb munkaerőt alkalmazzák, és csak annyit, amennyire szükségük van. E mögött viszont egy költséges biztosíték áll: a magas szintű munkanélküliségi ellátás. A dolog nyilvánvalóan „megéri”, hiszen Dánia – a többi skandináv országgal – évek óta a világ versenyképességi listájának az élén áll. (Holott nem kétséges, hogy hol állnak az ázsiaiakkal folytatott bérversenyben!)

- Érdekes a dán egészségügy rendszere is. Nincs tb-járulék, az egészségügyet a szokásos adókból finanszírozzák. Az ellátás ingyenes (a fogászatot és még egy-két egyéb szolgáltatást kivéve). Az egészségügyi intézmények a területi felelősség alapján működnek. (A területi ellátási felelősség alapján és ingyenesen működött annak idején, Margaret Thatcher előtt a brit egészségügy is, amiről azt tartották, hogy ugyan senki nem tudja, hogy mi mennyibe kerül, de mégis az volt a világ legolcsóbb egészségügyi rendszere.) Ez a dolog azért is figyelemre méltó, mert nálunk – mint tudjuk – magánbiztosítók versenyével akarják lenyomni a költségeket (de inkább beszedetni a biztosítási díjakat). Ilyen alapon több, versengő magán-adóhivatalt kellene kialakítani, hogy végre beszedjék az adókat, vagy több, egymással versengő rendőrséget, hogy hatékonyabb legyen a bűnüldözés?
- Brüsszelben tartózkodván, az ember jóval gyakrabban látja a képernyőn Barrosót. Ez a viszonylag fiatal politikus mindig nagy hatással van rám. Könnyedség és elegancia árad belőle, holott egy egész kontinens terhe nyomja a vállát. De ő élvezettel végzi a dolgát, meggyőzően és barátságosan érvel.
- Ezekben a napokban sokaknak kellett magyarázatot adni arról, hogy mi folyik Magyarországon. Nehéz volt megértetni, hogy mostantól kezdve bárki nyilvánosan nevezheti a miniszterelnökünket pszichopatának, beteges hazudozónak; és nem csak véleményként, de tényállításként megfogalmazva.
- John Hontelez elmondta, hogy egy alkalommal Sztavrosz Dimasz és *Kovács László* biztosokkal tárgyalt, a környezetvédelmi adóreform kérdéseiről. Kovács gyakorlatilag nem vett részt a beszélgetésben, egész idő alatt mobiljának gombjait prüntyögtette.
- A kb. 4-5 éve kihelyezett köztéri plasztik tehenekből már csak hébe-hóba látni néhányat Brüsszelben. Úgy tűnik, ezekből is csak a használt jutott nekünk.
- Brüsszelben az időjárás olyan volt, mint a Karibi térségben szokott lenni ilyenkor: trópusi meleg párával.

Budapest, 2006. szeptember 30.

Dr. Kiss Károly